

SONDAJUL DIN 1957 DE LA SPINOASA-ERBICENI

(r. Tg. Frumos, reg. Iași)

ÎN CADRUL planului Institutului de arheologie, s-a programat în cursul anului 1957 un al doilea sondaj în așezarea *prefeudală* de la Spinoasa, a cărei cercetare a fost propusă de Comisia pentru studiul formării limbii și poporului român.

Așezarea se află la sud de sat, în marginea opusă a șesului Bahluiului, pe un con de dejecție înălțat deasupra albiei majore mlăștinoase în unghiul dintre dealurile Catargul la est și Sîrca la vest. Cea mai mare parte a acestei așezări a suferit în ultimii ani din cauza lucrărilor unui șantier de interes general (fig. 1).

În sondajul din 1956 s-a determinat existența unui nivel de locuire din secolele VIII—IX, reprezentat prin locuințe construite la suprafața solului și prevăzute cu vetre simple. Complexul ergologic, uneltele de os și fier și ceramica, se încadrează într-un grup de descoperiri din cuprinsul Moldovei, determinat atît prin săpăturile de la Hlincea, cît și prin cercetări de suprafață la Dorobanțul, Birnova-Poiana cu cetate etc. Acest grup de descoperiri se integrează unui complex cultural cu o vastă răspîndire în bazinul Niprului, unde este definit sub denumirea de cultura Romen-Borșevo¹. În raportul asupra sondajului din 1956, am subliniat trăsăturile care caracterizau așezarea *prefeudală* de la Spinoasa atît în cadrul descoperirilor similare din Moldova, cît și în cadrul larg al culturii Romen-Borșevo. Ceea ce diferenția așezarea de la Spinoasa era în primul rînd tipul de locuințe și vetre construite exclusiv la suprafața solului.

De asemenea, în sondajul precedent s-au descoperit fragmente ceramice de factură superioară, ca tehnică și decor, aparținînd unui nivel suprapus, datînd din secolul X e.n., dar care n-a putut fi determinat în complexele lui de locuire.

Sondajul din 1957 (fig. 1) a avut ca scop, pe de o parte, completarea elementelor constitutive ale complexului de locuire din sec. VIII—IX, iar pe de altă parte determinarea complexului de locuire din secolul X. De aceea, în partea rămasă intactă a stațiunii, s-a sondat atît pe conul de dejecție de sub dealul Catargul, ca în 1956, cît și pe mica terasă de la poalele dealului Sîrca. Complexele determinate prin aceste sondaje aparțin tot nivelului de locuire din secolele VIII—IX, în timp ce din nivelul superior din secolul X n-au apărut decît fragmente ceramice. Deci, în această parte a stațiunii, care reprezintă de fapt spatele ei, s-a extins numai așezarea din secolele VIII—IX, în timp ce așezarea din secolul X se întindea pe poalele conului de dejecție, în marginea luncii Bahluiului. Tocmai această porțiune a stațiunii a fost în cea mai mare parte distrusă de lucrările de interes public, din marginea conului de dejecție rămînînd intactă numai o porțiune sub dealul Catargul. Astfel s-a început sondarea în acest punct, fără a se descoperi încă vreun complex din nivelul din secolul X.

¹ I. Leapușkin, în Вестник Ленинградского университета, 20, 1956, p. 45 și urm.

În partea opusă a șesului Bahluiului, la capătul de NV al comunei Erbiceni, marginea Podișului Nucușorului care constituie terasa inferioară stângă a Bahluiului este distrusă prin gropile de scos lut ale localnicilor. Terenul, formînd un țăpșan ușor înclinat numit « Pe Podiș » sau « Dealul Standoalei », este însă ocupat de un cimitir de înhumăție din epoca migrațiilor, amenințat cu distrugerea. Deoarece

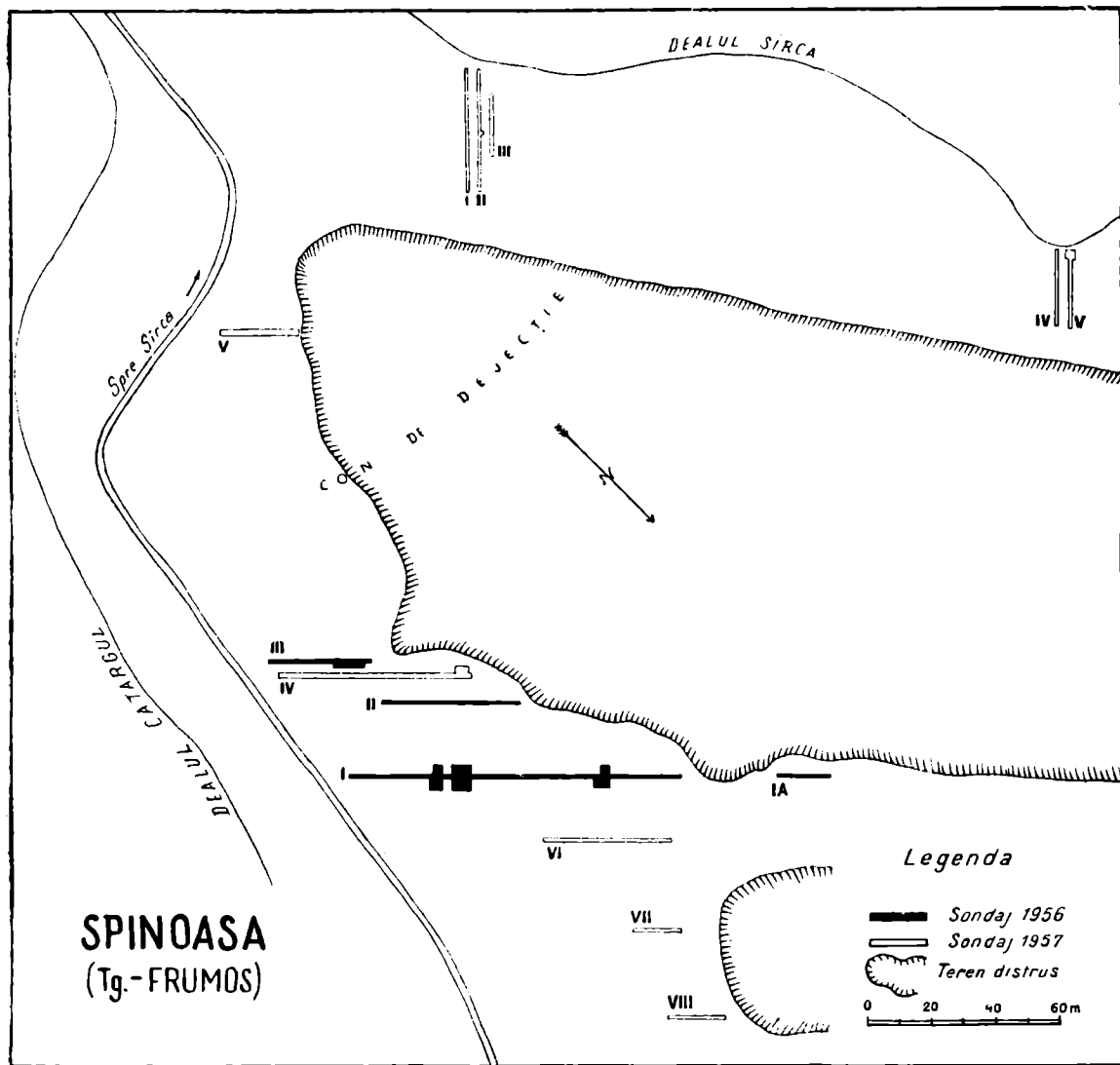

Fig. 1. — Planul sondajelor din așezarea prefeudală de la Spinoasa.

într-unul din morminte a apărut o cataramă din epoca prefeudală târzie, indicînd posibilitatea existenței unui cimitir din epoca așezărilor de la Spinoasa, s-a făcut un sondaj redus și în această necropolă.

★

În sectorul dealului Catargul, pe conul de dejecție, s-a săpat șanțul IV de $60 \times 1,50$ m, în spațiul dintre șanțurile II și III din 1956. La capătul de nord-vest, la adîncimea de 0,94 m s-a determinat net fundul unui bordei răvășit, adîncit

în medie pînă la 1,26 m de la suprafața solului negru actual și la 0,50 m de la baza solului brun care corespunde nivelului de locuire al așezării din secolele VIII—IX (fig. 2). Bordeiul, cu dimensiunile de $2,80 \times 2,54$ m, are forma patruleteră, cu unghiurile arcuite și cu laturile orientate după punctele cardinale. Intrarea nu a putut fi determinată. În colțul de nord-est s-a cruțat o platformă joasă, prelungită pe latura de nord. Deasupra platformei s-a construit o vatră dintr-o simplă lipitură de lut fățuită, iar în dreptul ungherului s-a cotlonit în peretele natural un cuptor mic de formă rotundă, căptușit cu piatră. Pe fundul bordeiului s-au găsit numai fragmente de ceramică *lucrată cu mîna*, caracteristică secolelor VIII—IX (fig. 4/1), și trei împungătoare de os, de tipul celor cunoscute la Hlincea sau pe Nipru.

Cuptorul cu vatră (fig. 3/2) din bordei era prăbușit. Resturile rămase *in situ* prezintă însă elemente suficiente pentru a putea întrevedea structura lui. Pereții au fost căptușiți cu mici lespezi de gresie așezate pe cant, acum căzute spre interiorul cuptorului. Unele pietre sînt ajustate prin ciopliri marginale în formă de fațete. În contact imediat cu pietrele zac șase piramide de lut, răsturnate în poziție radială, cu vîrfurile spre interior și cu baza spre peretele cuptorului. Piramidele (fig. 4/10—13) au o înălțime medie de 0,15 m și o formă asimetrică, sugerînd profilul unui contrafort. Modelarea lor prezintă de asemenea deformări, masa de lut este presată și uneori

pe fețe este întipărit conturul unei pietre. Aceste detalii arată că piramidele au avut un rol structural în construirea cuptorului: ele erau înfipse, înainte de a se usca complet, lîngă paramentul de pietre al pereților pentru susținerea lui. Printre pietre și piramide s-au găsit fragmente de lipitură groasă de lut. Este posibil ca această lipitură să fi servit la consolidarea paramentului, fiind aplicată atît ca mortar între pietre, cît și la exterior pentru fixarea piramidelor. În mijlocul cuptorului se afla răsturnată o piramidă mai mare, înaltă de 0,22 m (fig. 4/7), al cărei rol nu poate fi precizat. Sub dărîmăturile cuptorului apare lipitura vetrei rotunde, acoperită cu un strat de cenușă și cărbune.

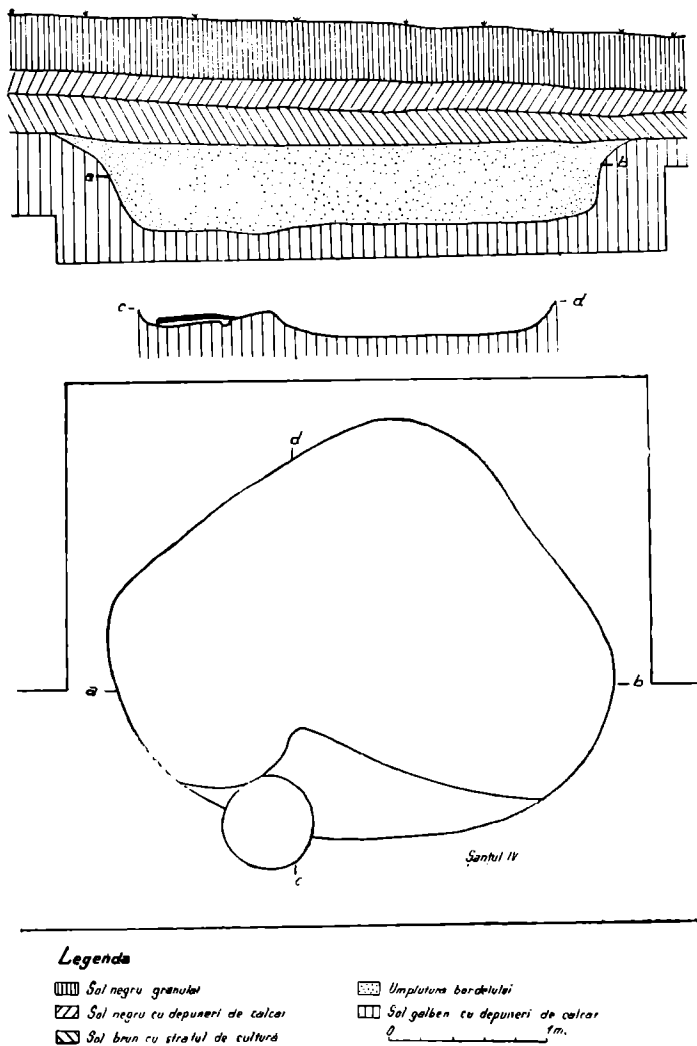

Fig. 2. — Spinoasa: bordeiul din sec. VIII—IX, e.n. descoperit în șanțul IV sectorul Catargul. Plan și secțiuni.

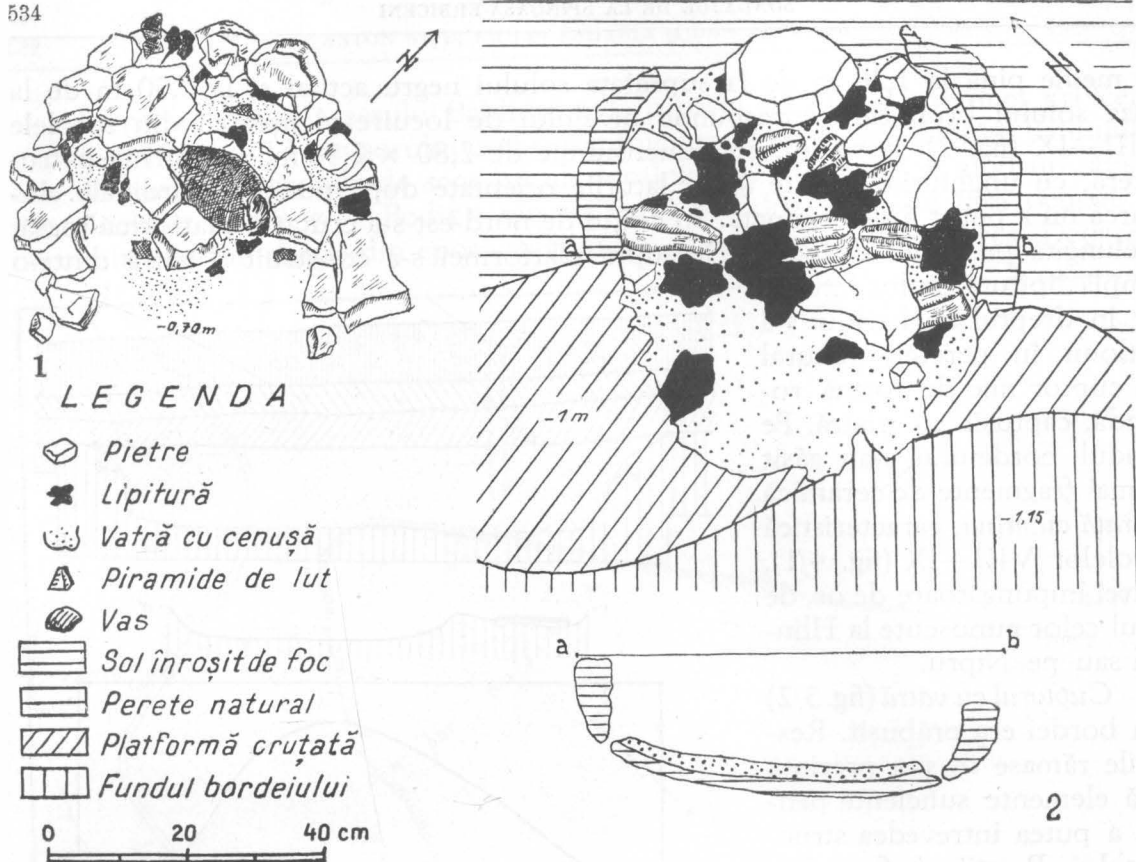

Fig. 3. — Spinoasa: 1, planul cuptorului de piatră din șanțul II, sectorul Sirca; 2, planul și secțiunea cuptorului de piatră din bordeiul din șanțul IV, sectorul Catargul.

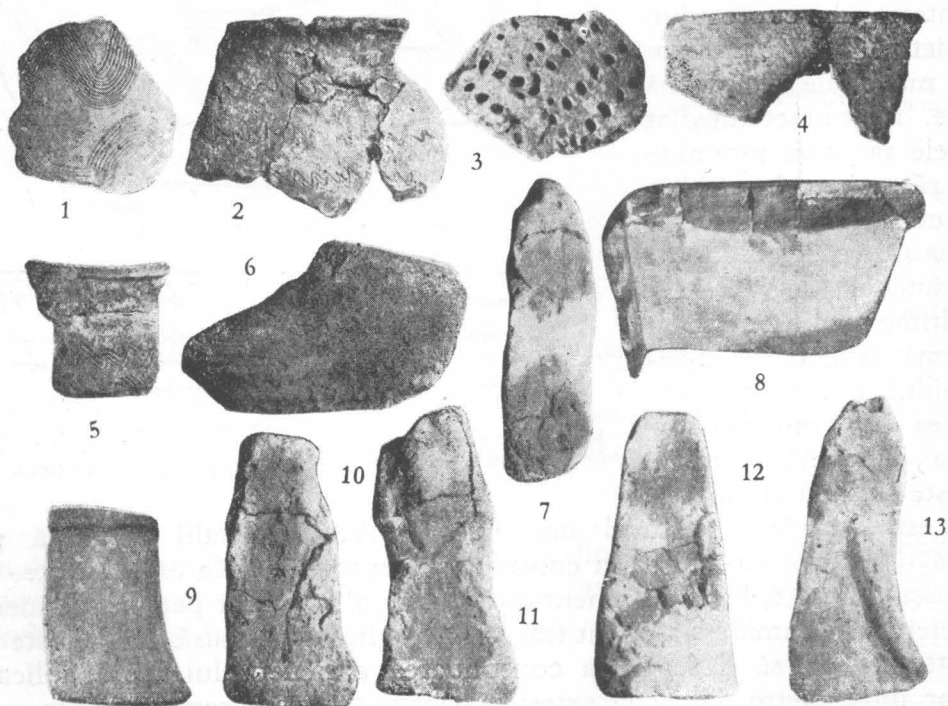

Fig. 4. — Spinoasa: 1—3, ceramică lucrată cu mîna din sec. VIII—IX e.n.; 7, 10—13, piramide de lut de la cuptorul bordeiului; 8, vatră portativă; 8, tub de os; 4—6, ceramică lucrată cu roata din sec. X e.n. (1, 3, 7, și 10—13, sectorul Catargul; 2, 4—6 și 8—9, sectorul Sirca).

Pe traseul șanțurilor IV și V, la nivelul stratului de cultură din secolele VIII—IX, s-au găsit o cute de gresie mică cu un șanț pe una din fețele late (șanțul IV) și un cuțit de fier de aceeași formă cu cele din locuințele descoperite în 1956, dar de dimensiuni mai mari (șanțul V). În categoria ceramicii lucrată cu mîna, pe șanțul IV, apare și un fragment cu decor imprimat (fig. 4/3).

Pe marginea intactă a conului de dejecție, spre capătul de nord al dealului Catargul, s-au trasat șanțurile VI—VIII, fără a se descoperi vreun complex de locuire, ci numai urme risipite și amestecate, aparținînd unor culturi diferite. Este o zonă de interferență cu spațiul de răspîndire al așezării cucuteniene menționate în raportul din 1956. Au apărut resturi ceramice de tip Lunca Ciurei¹, indicînd și o locuire firavă din perioada *La Tène II* în cotul dealului Catargul. Alături de ceramica poroasă cu brîuri alveolare și proeminențe, s-au găsit două vase fragmentare de tipul numit « bastarnic »². Pentru perioada prefeudală, n-au apărut decît fragmente ceramice, cu deosebire din secolele VIII—IX.

În sectorul dealului Sîrca s-au sondat cele două extremități ale tăpșanului plat de la poale. La capătul de est, s-au descoperit fragmente izolate din categoria ceramicii cu pastă grosolană lucrată cu mîna, între care o jumătate dintr-o tîpsie cu fundul gros și buza joasă, decorată cu alveole rari și neregulate. Șanțul II a secționat un *cuptor de piatră*, de dimensiuni mici, construit din mici lespezi de gresie și prăbușit în formă de potcoavă (fig. 3/1). În arcu potcoavei se afla jumătatea unui borcan lucrat cu mîna în pastă grosieră, de formă înaltă și îngustă, cu buza decorată prin alveole mai mult crestate. Nivelul de bază al cuptorului corespunde adîncimii medii de 0,70 m, la care zac și resturile ceramice din șanțurile acestui sector. Prin urmare este vorba de un cuptor în aer liber, construit la suprafața solului în spațiul dintre locuințe. Acest lucru îl indică și faptul că în timpul săpării lui n-a apărut solul natural înroșit de foc în afara pereților de piatră.

La extremitatea de vest, în capătul de sud al șanțului V, s-a dat peste complexul unei locuințe care n-a putut fi dezvelit în întregime. În lărgirea începută prin caseta de la vest s-au descoperit fragmente importante de la o *vatră portativă*, de forma unei tăvi patruleter, cu unghiurile rotunjite, fundul plat și pereții verticali (fig. 4/8). S-a putut reconstitui un colț al piesei, cu laturile lungi de 0,55 m și 0,47 m și cu gardina înaltă de 0,13 m. Un exemplar reconstituit în întregime, atingînd dimensiunile de circa 1 m, s-a găsit în horodiștea slavă de la Klučov (Cehoslovacia), fiind datat în secolele VIII—IX și servind la prăjitul sau uscarea grînelor³. Ceramica din spațiul acestei locuințe aparține categoriei lucrate cu mîna. Trei fragmente mari aparțin unui borcan cu buza mai răsfrîntă și teșită, decorat pe buză și pe toată partea lui superioară cu linii în val grupate cîte două la intervale mai mari, zona decorată fiind limitată numai în partea inferioară printr-o linie orizontală (fig. 4/2). Dintre obiectele acestei locuințe, menționăm jumătatea unui tub de os cu peretele subțire și cu șanț sub buză pentru suspendare (fig. 4/9).

În toate șanțurile săpate în sectoarele Catargul și Sîrca au apărut fragmente sporadice de *ceramică lucrată cu roata*, din secolul X. În genere pasta are încă

¹ A. Nițu, în SCIV, VI, 1—2, 1955, p. 183 și urm.

² R. Vulpe, în *Materiale*, I, p. 428 și urm., p. 492 și urm., fig. 95 și urm.

³ J. Kudrnáč în AR, VI, 1, 1954, p. 58, 132,

fig. 24. Autorul, cu ocazia vizitării Muzeului din Iași în 1957, a identificat piesa de la Spinoasa și a precizat că în Cehoslovacia vetrele portabile și tîpsiile sînt limitate la secolele VIII—IX.

un aspect poros, însă este mai densă și mai dură. Arderea apare cenușie sau neagră în grosimea pastei și cărămizie pe ambele fețe, pe care se văd clar striurile fine ale tehnicii cu roata. Formele reprezintă borcane cu buza profilată, subțiată sau teșită, niciodată îngroșată. Decorul se reduce la motivul liniilor în val (fig. 4/4—5). Un singur fragment prezintă o pastă nisipoasă și dură (fig. 4/6), frecventă în așezarea din secolul X de la Dridu în cîmpia munteană. Fragmentele de borcane descoperite în sondajul din 1956 prezentau și buze îngroșate, iar decorul comporta

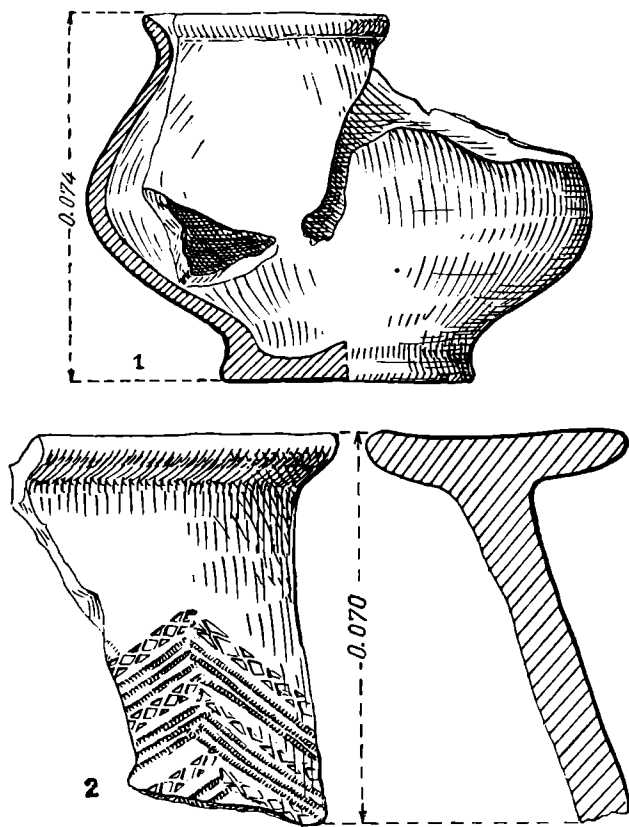

Fig. 5. — 1, vas din necropola de la Erbiceni (sec. III—IV e.n.); 2, fragment ceramic din așezarea de la Erbiceni (sec. III—IV e.n.).

de vase indigene și de import, cu cataramae ovale și fibule cu piciorul înfășurat, ca în necropolele de la Sintana de Mureș și Izvoare (Neamț), caracteristice perioadei timpurii a epocii migrațiilor (secolele III—IV)². Alte morminte au scheletul incomplet și un inventar foarte sărac, redus la un singur vas cenușiu închis (fig. 5/1) sau un singur cuțit de fier curb (fig. 6/1—3). Mormîntul prefeudal tîrziu prezintă o cataramă de bronz cu urma limbii de fier (fig. 6/4). Corpul cataramei era compus din două bucle, cea posterioară fiind ruptă. Tipul complet se întâlnește în necropola bulgară de la Lovci, datată prin monede bizantine în secolele X—XIII³.

și creștături oblice asociate cu liniile vălurite. Prin totalitatea caracteristicilor sale, ceramica din secolul X de la Spinoasa poate fi omologată cu aceea de la Dridu. Ceramica de la Dridu prezintă însă categorii variate și alături de ceramica prefeudală tipică din secolul X apare și ceramica cenușie de tradiție provincial-romană¹. Și la Spinoasa au apărut sporadic fragmente informe de ceramică cenușie. Deoarece în partea distrusă a stațiunii s-au colectat fragmente ceramice care indică o așezare de la începutul epocii migrațiilor (secolele III—IV), este imposibil în stadiul actual al cercetării să atribuim fragmentele cenușii descoperite în sondaj perioadei prefeudale tîrzii, cum este cazul la Dridu.

Mormintele de înhumare dezvelite în sondajul din necropola de la Erbiceni au scheletele orientate nord-sud, dar variază prin adîncimea gropilor (0,65—1,35 m) și inventarul obiectelor. Unele morminte au scheletul complet, cu brațele întinse de-a lungul coapselor, și sînt înzestrate cu un grup

¹ Fragmente ceramice de la Dridu aduse la Muzeul din Iași.

² I. Kovács, în *DoljCluj*, III, 2, 1912, p. 250

și urm. R. Vulpe, *Izvoare*, 1957, p. 43 și urm., p. 276 și urm.

³ S. Gheorghieva și R. Peșeva, în *Izvestiia-Institut*, XX, 1955, p. 555, 557, fig. 43/5.

Necropola străpunge depunerile a două aşezări, una din prima epocă a fierului, de tip Noua, şi alta de la începutul epocii migraţiilor (secolele III—IV), cu ceramică cenuşie cu decor fin imprimat (fig. 5/2) şi fibule cu piciorul înfăşurat.

În concluzie, prin sondajul din 1957 s-a putut stabili că în aşezarea prefeudală din secolele VIII—IX de la Spinoasa, alături de tipul de locuinţe construite la suprafaţa solului şi prevăzute cu vetre simple, există şi tipul bordeielor adâncite în subsol şi prevăzute cu cuptoare căptuşite cu piatră. Acest tip de locuinţă caracterizează aşezările de tip Hlincea din Moldova¹, ca şi acelea de tip Romen-Borşevo din regiunea Niprului².

Cea mai mare parte a staţiunii a fost distrusă prin lucrările de interes public, fără a se fi putut face la timp salvarea ei arheologică. În partea rămasă intactă se întind cu exclusivitate numai complexe de locuire ale aşezării din secolele VIII—IX. În celelalte aşezări din Moldova, de pildă la Hlincea, nivelul corespunzător acestei perioade este suprapus de resturi din epocile următoare, fără a se putea totdeauna separa net complexul arheologic al acestui nivel. Cu tot caracterul extensiv al săpăturii arheologice, datorit suprafeţei încă destul de mari a părţii neatinse şi a intervalelor mari dintre complexe de locuire, săparea integrală a acestei staţiuni devine imperioasă atât pentru salvarea ei înainte de distrugerea completă, cât şi pentru caracterul ei de obiectiv limitat la o perioadă determinată.

În necropola de la Erbiceni, amforele de import de la începutul epocii migraţiilor par a fi de tipuri mai târzii decât secolul IV e.n. De asemenea, forma cuţitelor curbate de fier se deosebeşte de aceea a cuţitelor drepte găsite în necropolele din secolele III—IV de la Sintana de Mureş, Izvoare sau Cerneahov pe Nipru, atribuite în genere goţilor³. Catarama din secolul X arată că necropola din perioada prefeudală timpurie a fost suprapusă de alta în perioada prefeudală târzie. Problema apartenenţei etnice şi a duratei necropolei de la Erbiceni rămîne complet deschisă pînă la cercetarea ei sistematică.

ANTON NIŢU, EMILIA ZAHARIA şi DAN G. TEODORU

¹ M. Petrescu-Dîmboviţa, în SCIV, V, 1—2, 1954, p. 236, fig. 2; VI, 3—4, p. 690, fig. 2.

² I. Leapuşkin, în SA, XVI, 1952, p. 22, fig. 11.

³ R. Vulpe, *Izvoare*, p. 313 şi 315.

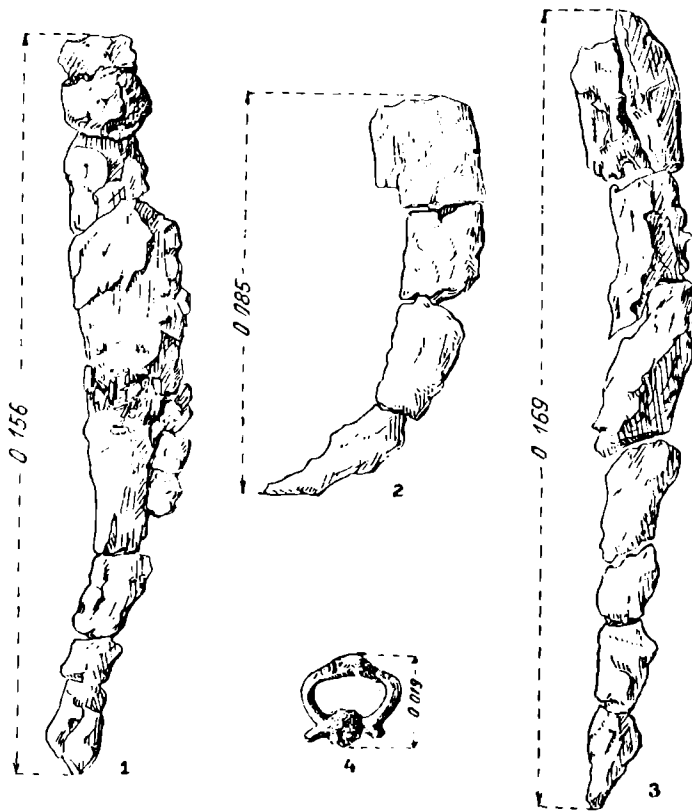

Fig. 6. — Erbiceni: 1—3, cuţite de fier de la începutul epocii migraţiilor; 4, cataramă de bronz din sec. X e.n.

РАЗВЕДКА В СПИНОАСЕ — ЕРБИЧЕНИ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

В рамках коллектива по изучению происхождения румынского народа в 1957 г. была произведена вторая разведочная раскопка в дофеодалном поселении VIII—IX вв. в Спиноасе (рис. 1).

Разведка была произведена внутри землянки (рис. 2), где была вскрыта печь (рис. 3/2) с каменным подом на глиняных пирамидках (рис. 4/7, 10—13). Была найдена печь и на открытом воздухе (рис. 3/1). Керамика из грубой пасты ручной выработки украшена волнистым либо печатным орнаментом (рис. 4/3). Среди прочих находок отмечается костяная трубочка (рис. 4/9).

Поверх жилого слоя VIII—IX вв. была найдена выработанная на кругу керамика X в. (рис. 4/4—6).

Небольшой шурф был произведен и в могильнике с труположением в Ербичени. Некоторые погребения с серыми сосудами (рис. 5/1) и кривыми железными ножами (рис. 6/1-3) относятся к раннему периоду эпохи переселений. В одном из погребений найдена бронзовая пряжка X в. (рис. 6/4), что указывает на современность этих захоронений с поселением из Спиноасы.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — План разведки в дофеодалном поселении в Спиноаса.

Рис. 2. — Спиноаса. Землянка VIII—IX вв. н.э., открытая в траншее IV, сектор Катаргул. План и разрез.

Рис. 3. — Спиноаса. 1, план каменной печи в траншее II, сектор Сырка; 2, план и разрез каменной печи в землянке из траншеи IV, сектор Катаргул.

Рис. 4. — Спиноаса. 1—3, керамика ручной выработки VIII—IX вв. н.э.; 7, 10—13, глиняные пирамидки из печи в землянке; 8, переносной очаг; 9, костяная трубка; 4—6, выработанная на кругу керамика X в. н.э. (1, 3, 7 и 10—13, сектор Катаргул; 2, 4—6 и 8—9, сектор Сырка).

Рис. 5. — 1, сосуд из могильника в Ербичени III—IV вв. н.э.; 2, фрагмент керамики из поселения в Ербичени III—IV вв. н.э.

Рис. 6. — Ербичени. 1—3, железные ножи начала эпохи переселения; 4, бронзовая пряжка X в. н.э.

LE SONDAGE DE SPINOASA — ERBICENI

RÉSUMÉ

En 1957, les auteurs ont pratiqué, dans le cadre du collectif pour l'étude de l'origine du peuple roumain, un second sondage dans la station préféodale des VIIIe—IXe siècles de Spinoasa (fig. 1).

Ils ont exploré un fond de cabane (fig. 2) pourvu d'un four (fig. 3/2) et d'un parement en pierre, soutenu par des pyramides en terre cuite (fig. 4/7, 10—13). Ils ont également découvert un four en pierre situé en plein air (fig. 3/1). La céramique, caractéristique, est faite à la main avec une pâte grossière, étant décorée de motifs sinusoïdaux (fig. 4/1—2) ou imprimés (fig. 4/3). Parmi les objets ramenés au jour, ils mentionnent un tube en os (fig. 4/9).

Au-dessus du niveau d'habitation des VIIIe—IXe siècles, on a trouvé des fragments de céramique du Xe siècle, faite au tour (fig. 4/4—6).

Un sondage réduit a été également pratiqué dans la nécropole d'inhumation d'Erbiceni. Certaines tombes, renfermant des vases grisâtres (fig. 5/1) ou des couteaux de fer courbes (fig. 6/1—3), appartiennent à la première période de l'époque des migrations. Une tombe contenait aussi une boucle en bronze, du Xe siècle (fig. 6/4), ce qui indique une phase à inhumation contemporaine à la station de Spinoasa.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Plan des sondages de la station préféodale de Spinoasa.

Fig. 2. — Spinoasa: fond de cabane des VIIIe—IXe siècles, découvert dans la tranchée IV du secteur de Catargul. Plan et sections.

Fig. 3. — Spinoasa: 1, plan du four en pierre de la tranchée II du secteur de Sirca; 2, plan et section du four en pierre du fond de cabane de la tranchée IV, secteur de Catargul.

Fig. 4. — Spinoasa: 1—3, céramique des VIIIe—IXe siècles de notre ère, faite à la main; 7, 10—13, pyramides en argile du four du fond de cabane; 8, âtre portatif; 9, tube en os; 4—6, céramique du Xe siècle de notre ère, faite au tour (1, 3, 7 et 10—13, secteur de Catargul; 2, 4—6 et 8—9, secteur de Sirca).

Fig. 5. — 1, vase de la nécropole d'Erbiceni (IIIe—IVe siècles de notre ère); 2, fragment céramique de la station d'Erbiceni (IIIe—IVe siècles de notre ère).

Fig. 6. — Erbiceni: 1—3, couteaux en fer du début de l'époque des migrations; 4, boucle en bronze du Xe siècle de notre ère.